

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Присяжнюк Іван Іванович

кандидат юридичний наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Київського університету інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Київ, Україна

Впровадження інституту пробації в широкому європейському правовому контексті стало якісною відповіддю на ряд актуальних соціокультурних і державно-правових потреб, що визначили нову філософію переходу правових систем Європи від акценту на покаранні до акценту на реабілітації правопорушників. Укорінення інституту пробації у вітчизняному законодавстві та практиці є свідченням того, що Україна відходить від застарілих традицій функціонування пенітенціарної системи і історично укріплюється в контексті європейської юридичної традиції.

Правова основа функціонування відповідного інституту була закладена у 2015 р. із прийняттям Закону України «Про пробацію». Цей Закон встановлює ціль, завдання, підстави, різновиди пробації, правовий статус працівників пробаційного органу та осіб, що підлягають пробації. Відповідно до визначення, наданого у вищезгаданому Законі, пробація є «системою наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією що характеризує обвинуваченого» [4].

Впровадження інституту пробації вже продемонструвало переконливі результати, спрямовані на підвищення безпеки суспільства та реінтеграцію осіб, що порушили закон. В контексті державотворчості та правового становлення ця ініціатива сприяє розвитку безпечного суспільства, забезпеченню відповідності міжнародним стандартам та європейським цінностям, формуванню сприятливого правового та соціального середовища, сприяючи готовності особи жити відповідно до закону, переходячи від підходу, спрямованого на покарання, до реабілітаційного, та забезпечуючи справедливе виправдання та відновлення правопорушників у суспільстві [1, с. 204].

Однак, у вітчизняних правових актах залишались певні невідповідності, що зумовили прийняття 23 серпня 2023 р. Закону України «Про внесення

змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань». Цей Закон вносить зміни до Особливої частини Кримінального кодексу України щодо введення пробаційного нагляду як основного виду покарання за менш серйозні кримінальні правопорушення. Згідно з цим законом, пробаційний нагляд може бути застосований як альтернатива іншим видам покарань, передбаченим санкцією конкретної статті, і він може бути використаний замість арешту. Зміст закону вказує на те, що законодавець намагається обмежити застосування арешту як виду покарання [2; 3]. На момент написання цього матеріалу, Закон було прийнято, але він ще не набув чинності.

Прийняття цього правового акту покликане завершити процес гармонізації з правом ЄС щодо функціонування інституту пробації та узгодити відповідні внутрішні правові акти. Такий підхід вкотре свідчить про важливість відповідного інституту для України. У кінцевому результаті гармонізація є позитивним явищем, оскільки вона сприяє відповідності українського законодавства європейським стандартам і відкриває можливість для України зблизитися із європейськими партнерами, покращує якість правосуддя та сприяє розвитку безпечного та правового суспільства.

Однак часто впровадження європейських стандартів та норм стикається із певними проблемами в Україні, пов'язаними із соціокультурними та правовими відмінностями. І якщо правові перешкоди можна усунути шляхом перегляду законодавства, то інші проблеми є значно глибшими та потребують зусиль з боку держави для їхнього вирішення.

Одним із викликів при впровадженні інституту пробації є соціальна підтримка та рівень свідомості громадян. Громадяни повинні розуміти значення цього інструмента для реабілітації засуджених та зменшення рецидиву злочинів і підтримувати його функціонування. Для того, щоб досягти такого розуміння, може вимагатися проведення інформаційних кампаній з метою сприяння розвитку позитивного ставлення до інституту пробації. Важливо створити можливості для громадянських організацій і волонтерів для активної участі у роботі цього інституту. Їхні зусилля можуть сприяти як підтримці засуджених осіб, так і впровадженню ефективних програм реабілітації. Тобто, забезпечення соціальної підтримки та підвищення свідомості громадян щодо інституту пробації є важливими завданнями для успішного впровадження цього інструмента українською системою юстиції.

Також слід звернути увагу на фінансування відповідного впровадження як один із викликів. Інститут пробації повинен отримувати належне забезпечення із бюджетних асигнувань для функціонування необхідних операцій та програм. Сюди належить фінансування зарплат працівників,

закупівлю необхідного обладнання, організацію навчальних курсів та інші витрати, які пов'язані з роботою пробаційного органу. Крім того, необхідні ресурси для підготовки фахівців, які працюють в інституті пробації, що включає в себе навчання та підвищення кваліфікації.

Тим не менш, перспективи розвитку інституту пробації на пряму впливають із подолання наведених викликів. Зокрема, продовження роботи над гармонізацією законодавства України щодо інституту пробації з європейськими стандартами та практиками. На міжнародному рівні відповідні кроки допоможуть Україні у зміцненні позицій на міжнародній арені і підвищить довіру до її юридичної системи. На національному рівні це забезпечить усунення існуючих прогалин та удосконалення регулювання. При належному функціонуванні механізму контролю, який здійснюється органами пробації щодо поведінки засуджених, такий нагляд може стати вельми ефективним видом покарання. Це відкриває можливості для значного зменшення навантаження на установи виконання покарань, що, в свою чергу, призведе до зменшення витрат, пов'язаних з утриманням осіб, які відбувають покарання, такими як арешт, обмеження та позбавлення волі. Такий підхід може сприяти більш раціональному використанню ресурсів у сфері виконання покарань і сприяти оптимізації витрат держави на ці цілі.

Література:

1. Басенко Р., Аванесян Г., Коваленко В. Інституціонування пробації в контексті гуманістичного та євроінтеграційного потенціалу правової системи України. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 5, с. 203–208.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України від 23.08.2023 р. № 3342-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>

4. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.